

Vanalinna Hariduskolleegium

Jakob Järvamägi

8.p klass

LAVASTUSE VALMIMISE PROTSESS EESTI NOORSOOTEATRIS

Põhikooli loovtöö

Juhendaja: Gerli Mägi

Tallinn 2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. EELTÖÖ LAVASTUSEGA.....	4
1.1 Lavastuse idee teke.....	4
1.2 Ettevalmistus kavandite vastuvõtuks.....	4
1.3 Kavandite vastuvõtt.....	5
1.4 Lavakujunduste valmistamine.....	6
1.5 Prooviperiood.....	7
2. LAVASTUSE ESITAMINE.....	8
2.1 Esietendus.....	8
2.2 Etendused.....	9
2.3 Lavastuse teekonna lõpp.....	10
KOKKUVÕTE.....	11
KASUTATUD MATERJALID.....	12

SISSEJUHATUS

Käesoleva loovtöö eesmärk oli uurida lavastuse valmimise protsessi Eesti Noorsooteatris. Seetõttu oli oluline kaardistada erinevad teatriametid ning nende tööetapid, mis aitavad kaasa ühe lavastuse valmimisele.

Valisin selle teema, kuna teater ja näitlemine on mind juba mitu aastat huvitanud. Ühinesin 2023. aastal Nukuteatrimuuseumi teatriringiga, kus tekkis idee teha loovtöö Noorsooteatri raames. Kuna Noorsooteatri lavastuse valmimise protsessi ei ole varasemalt kuskil kirjanduses kaardistatud, siis oli uurimuseks vaja teha intervjuusid inimestega, kes töötavad selles teatris. Enne loovtöö kirjutamist viisin läbi neli intervjuud, mille käigus rääkisin Noorsooteatri lavastaja ja näitleja Katri Pekriga ning dramaturgi, lavastaja ja näitleja Karl Sakritsaga. Lisaks intervjueerisin nukumeistrit ja teatrikunstnikku Annika Aedmad ning lavastusala juhatajat Anni Rajast ja tehnilist juhti Revo Koplust. Intervjueerisin just neid inimesi, kuna nende ametid on tähtsad iga lavastuse protsessis ja nad kannavad suurt vastutust lavastuse valmimises. Intervjuude tulemusena sain kaardistada nende ametite tööprotsessi ja peamisi ülesandeid.

1. Lavastuse idee teke

Eesti Noorsooteatri lavastuse protsess saab enamasti alguse sellest kui lavastajal või dramaturgil tekib lavastuseks idee. Idee võib omakorda alguse saada näiteks teiste lavastuste vaatamisest, raamatute lugemisest, filmide vaatamisest ja muusika kuulamisest. Lavastuse loomisel ei kasutata alati eraldi dramaturgi, sest mitmed lavastajad teevad ka ise dramaturgi tööd.(Sakrits 2024)

Kui lavastaja saab lavastuseks idee, jagab ta seda esimesena dramaturgi ja kunstnikuga ning siis lavastaja, dramaturg ja kunstnik arendavad ideed edasi, igaüks omal moel.(Pekri 2024) Dramaturg alustab alusmaterjali kogumisega, kunstnik hakkab kujundama lavastuse visuaale ja lavastaja lisab teemale aina uusi kihte.(Sakrits 2024)

Dramaturgil, kunstnikul ja lavastajal on väga tihe koostöö ja suhtlus. Nemad põrgatavad pidevalt üksteise vahel ideid või muudatusi seoses lavastusega – millised tegelased võiksid olla, milline näeb lava välja, millised värvid või emotsioonid esinevad lavastuses ja mida tahetakse lavastusega öelda. Lavastaja, dramaturg ja kunstnik on lavastuse loomisel kahtlemata kõige olulisemad inimesed. (Sakrits 2024)

Lõpuks jõuab lavastuse idee nii kaugemale, et on valmis jagamiseks teatri loomenõukoguga. Seejärel otsustab teater, kas lavastuse loomist võib alustada või mitte. Samuti määratakse lavastuse valmimise ajaplaan.(Sakrits 2024)

2. Ettevalmistus kavandite vastuvõtuks

Kui loomenõukogu otsustab lavastusega jätkata, algab suur lavastuse ettevalmistus ja planeerimine, mille käigus liituvad protsessiga ka teised Noorsooteatri osakonnad ja ametid.(Sakrits 2024)

Eeltöö ajal toimuvad mitmed erinevad koosolekud ja läbirääkimised kõikide nende ametite esindajate vahel. selles faasis on kunstnik pidanud looma kavandid, lavamaketi, dramaturg on kirjutanud dramaturgia ning lavastaja on loonud töögrupi. Peamine eesmärk on valmistuda kavandite vastuvõtuks.(Pekri, Sakrits 2024)

Selles etapis lisandub veel juurde oluline amet – lavastusala juhataja, kes juhib dekoratsioonide, kostüümide, grimmi, rekvisiitide, butafooriade, nukkude ja materjalide tootmist lavastuses. See töö on väga täpne, intensiivne ja mahukas. Lavastuse protsess algab sellel ametil eelkavandite aruteludel ja koosolekutel. Tehniline juht koordineerib dekoratsioonimeistrite, lavameistrite, heli-, valgus- ja videotehnikute tööd.(Rajas, Koplus 2024)

Lavastuse valmimiseks võtavad lavastusala juhataja ja tehniline juht ühendust lavastaja ning kunstnikuga, et leppida kokku eelkohtumised, eelkavandite ja lõplike kavandite vastuvõtu kuupäevad.(Rajas, Koplus 2024)

3. Kavandite vastuvõtt

Kavandite vastuvõtul esitatakse uut lavastust kogu teatrile. Kavandite vastuvõtu ajal esitavad lavastaja, dramaturg ja kunstnik kõik eelnevalt loodud kavandid ja maketi. Enamasti kasutatakse tutvustamiseks slaididega esitlust.(Sakrits 2024)

Kavandite vastuvõtul tutvustab lavastaja, kust sai alguse idee lavastuseks ja mis on tema eesmärgid antud lavastusega. Pärast lavastuse üldkirjeldust, hakkavad lavastaja ja kunstnik lavastust kirjeldama visuaalselt. Kirjeldatakse tegelasi, lavaruumi, kostüüme, nukke ja valgust. Ühtlasi tutvustab kunstnik erinevaid nuku-, lavakujunduse-, kostüümi- ja dekoratsioonikavandeid. Kui lavastaja ja kunstnik on lõpetanud oma idee esitlemise, hakkavad teatritöötajad, kes teostavad lavastust,

täpsustavaid küsimusi esitama ja omapoolseid teostamise ideid jagama.(Aedma, 2025)

4. Lavakujunduse valmistamine

Pärast kavandite vastuvõttu hakatakse valmistama dekoratsioone, rekvisiite, kostüüme ja nukke. Tegemist on üpriski pika perioodiga. Töökojad hakkavad ükshaaval kunstniku kavandite järgi kõike teostama.(Aedma 2024)

Lavastusala juhatajal ja tehnilisel juhil algavad selles etapis väga mahukad tööprotsessid, sest nad peavad pidevalt suhtlema väga palju erinevate inimestega leidmaks täpselt õiged asjad ja materjalid lavastuseks. Nendes ametites on olulisel kohal läbirääkimise oskused. Kõige suurem osa sellest tööst on materjalide otsimine töökodadele, et saaks vajalike asju tootma asuda.(Rajas, Koplus 2024)

Lisaks tavapärasele töökodadele, mis ühe teatri juures asuvad (nt dekoratsioon, butafooria, rätsepad), on Noorsooteatris erilisel kohal nukutöökoda. Nukumeistril on väga tähtis suhelda kunstnikuga, et tema meisterdatud nukk oleks võimalikult palju kooskõlas kunstniku ja lavastaja soovidega. Nukumeister võib ka ise pakkuda välja muudatusi ja lisandusi. Nukumeister saab lisaks kavanditele inspiratsiooni näidendi lugemisest ja lavakujundusest. Ühe mahuka nukulavastuse jaoks kulub umbes kolm kuud kõigi nukkude valmistamiseks. Nuku meisterdamine algab nuku detailidest ja kehast. Tihtipeale kaetakse nukk hiljem porolooniga ning õmmeldakse riided. Viimasena värvitakse nuku nägu.(Aedma 2024)

Lavakujunduse valmimise etapis suhtlevad nii lavastaja kui ka kunstnik iga ametiga Noorsooteatris. Ühtlasi kontrollivad nad pidevalt, et kõik valmiks nii nagu nende ideede kohaselt peaks. Samal ajal saab lavastaja valmistuda esimesteks proovideks koos näitlejatega. Selleks punktiks on näitlejad juba teadlikud, mis rolli nad hakkavad mängima. Rekvisiitide, dekoratsioonide, kostüümide ja nukkude valmistamise ajal võib juba toimuda esimene proov näitlejatega.(Sakrits 2024)

5. Prooviperiood

Prooviperiood on näitleja jaoks üks tähtsaim aeg, kus ta hakkab harjutama ja katsetama asju, mida lavastuses on oluline sooritada. Proovide ajal saavad näitlejad paremini tutvuda näidendiga ja lavastaja visiooniga. Proovide perioodi kestust ei saa täpselt määrata, sest see oleneb mitmetest erinevatest asjaoludest – nt vanusegrupp, sihtgrupp, materjal ja lavastaja ootused.(Pekri 2024)

Näitlejate mahukam tööprotsess algab esimestest proovidest. Tähtsamad etapid proovides näitlejale on õppida nukku kasutama, analüüsida teksti, õppida tegelast tundma ning erinevaid asju katsetama. Näitleja peab prooviperioodi ajal olema väga avatud lavastaja kommentaaridele ja tema mõtetele. Koostööta ja õige kommunikatsioonita ei saa lavastus valmida ja sellepärast peab näitlejal head suhtlus- ja kuulamisoskus olema. Keerulisemad osad näitleja tööprotsessil on iseenda võrdlemine teiste näitlejatega ning füüsilised ja vaimsed raskused lavapeal näitlemisel.(Pekri 2024)

Lavastaja teeb proovide vältel muudatusi ja kärpimisi, et lavastus tuleks võimalikult täpne tema nägemuse järgi. Lavastaja vajalikumad omadused on samuti hea suhtlus ja kuulamisoskus. Lavastaja peaks oskama head õhkkonda seada, sest kui proovisaalis on halb suhtumine teiste ja nende vajaduste vastu, siis lavastuse loomine muutub keerulisemaks ja aja raiskamiseks.(Pekri 2024)

Esimesed proovid on enamasti lihtsalt lugemisproovid, mille põhimõte on tutvuda teksti tegelastega ning katsetada erinevaid hääli, emotsioone, kiiruseid ja helitugevusi.(Pekri,Sakrits 2024) Pärast esimesi proove hakatakse vaikselt edasi liikuma rohkem füüsiliste proovidega, kus näitlejad testivad erinevaid liikumisi proovisaalis, kuulates lavastaja kommentaare ja täpsustusi.(Sakrits 2024)

Kui vajalikud rekvisiidid on olemas, jõuavad need vaikselt proovisaali. Lavastuse valmimiseks läheb palju aega nukkude ja näitlejate koreograafia õppimiseks.(Pekri

2024) Mida rohkem aega edasi läheb, seda rohkem lisandub juurde väiksemaid detaile ja paari nädala kuni paari kuu pärast toimuvad esimesed kostüümi- ja grimmiproovid, kus näitlejad on oma täielikus lavavälimustes. Hiljem, saab proove hakata tegema õiges saalis ehk seal, kus esietendus toimub. Nii harjuvad näitlejad keskkonnaga. Õigel laval on peaaegu kõik detailid olemas ehk kõik dekoratsioonid, kostüümid, rekvisiidid, nukud, lavakujundus elemendid. Toimuvad ka tehnilisemad proovid, mis sisaldavad palju tööd heli ja valgusega. Pärast mitut läbimängu toimuvad peaproovid, mis on näitlejatel viimased proovid enne publiku sisenemist saali. Pärast peaproove toimub kontrollendus, kuhu tuleb esimest korda publik avalikult lavastust vaatama. Proovide periood lõpeb üldiselt selles kohas ning seejärel toimub esietendus.(Sakrits 2024)

6. Esietendus

Esietendus on esimene kord kui lavastust esitatakse avalikult publikule. See on teatrietenduse teekonna ametlik algus, mis annab esmase ülevaate lavastusest ning võib määrata, kuidas lavastus edasi areneb. Esietenduse edukuse tagamiseks on oluline tihe koostöö näitlejate, lavastaja, meeskonna ja tehniliste töötajatega, et kõik sujuks vastavalt kokkulepetele.(Sakrits 2024)

Lavastuse esietenduseks on turundaja juba hakanud lavastust reklaamima erinevates kohtades – raadios, ajalehtedes, reklaamides, plakatitel ja sotsiaalmeedias. Esietenduse ajal on kohal näitlejad, inspitsient, lavastaja, kunstnik, valgus- ja helitehnikud, lavameistrid ja publikuteenindajad. Esietenduse järel toimub tihti tagasiside protsess, kus lavastaja ja trupp arutavad, kuidas lavastus on vastu võetud ja kas midagi tuleks veel parandada.(Sakrits 2024) Lavastuse esietendus ei ole kunagi lõpp vaid oluline hetk.(Pekri 2024)

Esietenduse ajal viibivad näitlejad lava taga tihti koos inspitsiendi ja lavameistriga, kes aitavad tehniliste detailide ja lavastuse korraldusega. Need inimesed tagavad, et kõik sujuks latusalt ja et oleks perfektselt organiseeritud, et esitus saaks toimida ilma probleemideta. Pärast esietendust, näitlejad mõtlevad oma esituse peale ning

toovad välja oma mured, vead või küsimused, et järgmine etendus oleks edukas.(Sakrits 2024)

Pärast esietendust tehakse kogu lava korda ja pannakse valmis järgmiseks päevaks, et uus publik saaks lavastust näha. Lavameistrid panevad suured lavakujundused esialgsesse kohtadesse, inspitsient paneb nukud ja rekvisiidid valmis. Kui esietendus on lõppenud, hakkavad näitlejad valmistuma etendustega täidetud hooajaks.(Pekri 2024)

7. Etendused

Pärast lavastuse esietendust jätkatakse selle esitamist pikema aja jooksul erinevatele publiku gruppidele. Selle perioodi vältel näitlevad näitlejad sama lavastust korduvalt, tüüpiliselt ilma muudatusteta lavastuse sees. Mõne lavastuse mängimise hooaeg võib kesta nädalaid kuni paar kuud, sõltuvalt lavastuse populaarsusest inimeste seas või teatri plaanidest.(Sakrits 2024) Kui etendused toimuvad edukalt ja lavastus muutub populaarseks, siis mängitakse seda pikema perioodi vältel.(Pekri 2024)

Näitlejatel algab siin punktis pidev töö, kus nad mängivad oma rolle iga päev korduvalt uuesti. Näitleja peab valmis olema iga päev kordama sama teksti õigete emotsioonide ja liigutustega. Keerulisemad hetked näitleja jaoks etenduste ajal on iseenda võrdlemine teiste näitlejatega. See võib tekitada stressi, kuna iga näitleja lähenemine ja töötamisviis on erinev. Samuti võib laval tekkida mitmeid füüsilisi või vaimseid raskuseid. Pikkade etenduste ajal võivad vaimsed raskused mõjutada näitleja keskendumist ja tema näitlemist. Füüsilised raskused, nagu liikumine ja täpsus, panevad proovile keha vastupidavuse.(Pekri 2024)

Etenduste mängimine lõpeb üks hetk viimase etendusega. Viimase etenduse lõpp on näitleja lõpp-punkt, kus tema osa lavastuse protsessis jõuab lõpule. Pärast viimast etendust läheb lavastus repertuaarist maha.(Sakrits 2024)

8. Lavastuse teekonna lõpp

Pärast viimast etendust lavastuse turundamine lõpeb ja seda rohkem ei esitata publikule. Lavastus on jäädvustatud videosalvestuse kaudu.(Sakrits 2024) Paljud lavastuses kasutatud rekvisiidid viiakse lattu, kus neid hoitakse ja saab vajadusel uuesti kasutada erinevates tulevastes lavastustes. See võimaldab materjale mitte raisku lasta minna vaid hoopis taaskasutada neid. Kõik lavastuses mänginud nukud jõuavad Nukuteatrimuuseumisse, et avalikkusel oleks võimalik lähemalt ja põhjalikumalt vaadelda nende nukkude välimust, välis- ja siseehitust. Lisaks jõuavad Nukuteatrimuuseumisse lavastuse olulisemate tegelaste kostüümid ning rekvisiidid. (Aedma 2024) Selleks punktiks on kõik ametid lavastusprotsessist eemaldunud ja uute lavastustega tegelema hakanud.

Kokkuvõte

Uurimistöö käigus õppisin ma palju uut Noorsooteatri toimimisest ja sellest, mida tehakse lavastuse ajal lava taga. Üks esimesi asju, mida ma teada sain oli see, et lavastusprotsess on mahukam kui algselt tundub. Näiteks varem arvasin ma, et lavastuse valmistamine saab alguse lavastaja ideest ja siis otsekohe järgnevad idee proovid. Seega polnud ma teadlik, et viiakse läbi selline asi nagu kavandite vastuvõtt, mis on tegelikult üks olulisemaid etappe lavastuse valmistamise protsessis. Lisaks sain ma teada uutest ametitest, mida ma poleks kunagi avastanud kui ma poleks seda uurimistööd läbi viinud. Näiteks lavastusala juhataja, kellel on tegelikult oluline osa lavastuse loomisel.

Kõik minu eesmärgid said loovtöö tegemise ajal täidetud. Nelja intervjuu kaudu tutvusin ma uute ametite ja inimestega, sain palju rohkem teada lavastusprotsessi kohta uutest külgedest ja sain uusi teadmisi Noorsooteatri toimemehhanismidest

Ma olen uhke iseenda üle, et valisin teema mis mind väga huvitab ja kui palju uut ma teada sain selle uurimustöö kirjutamise ajal. Uurimustöö kirjutamisega sain parandada ka oma kirjutamist ja grammatika oskusi, mis oli üks minu isiklikemaid eesmärke selle loovtöö sooritamiseks. Gerli Mägi, minu juhendaja, suunas ning andis väga head tagasiside terve loovtöö tegemise vältel ja täitis oma rolli juhendajana väga edukalt.

Kasutatud materjalid

1. Pekri, Katri 2024. Intervjuu 31.10
2. Sakrits, Karl 2024. Intervjuu 07.11
3. Aedma, Annika 2024. Intervjuu 14.11
4. Koplus, Revo ja Rajas, Anni 2024. Intervjuu 19.11